

Araştırma Makalesi • Research Article

Sosyo-Kültürel Bir Olgu: Taziye Evlerine İlişkin Bilişsel Kurguların Belirlenmesi

A Socio-Cultural Case: Determination of Cognitive Constructions Concerning Condolence Houses

Selami Tanrıverdi ^{a,*}, İlhan Çiçek ^b, Ersin Gültekin ^c

^a Dr. Öğr. Üyesi Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, 65000, Van/Türkiye
ORCID: 0000-0003-0845-7219

^b Dr. Öğr. Üyesi Batman Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, 72000, Batman/Türkiye
ORCID: 0000-0003-0266-8656

^c Öğretmen, Van Özalp Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi, 65000, Van/Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru tarihi: 01 Kasım 2020

Düzeltilme tarihi: 01 Şubat 2021

Kabul tarihi: 11 Şubat 2021

Anahtar Kelimeler:

Yas

Taziye evi

Kültürel olgu

ÖZ

Bu çalışmanın amacı kültürel bir olgu olan ‘taziye evi’ kavramına ilişkin bilişsel kurguların belirlenmesidir. Bu amaçla 2019-2020 güz döneminde Van ve Batman İllerinde ikamet etmekte olan ve daha önce taziye evlerinde bulunup deneyim sahibi olan 16 (on altı) yetişkin bireyden veriler toplanmıştır. Repertory Grid Tekniği ile katılımcıların taziye evi kavramına ilişkin bilişsel kurguları belirlenmiştir. Belirlenen bilişsel kurgular benzerliklerine göre sınıflandırılarak seslendirilmiştir. Böylelikle katılımcılara ait bilişsel kurgu grupları oluşturulmuştur. Oluşturulan kurgulardan hareketle katılımcıların her birinin puan değerleri üzerinden ağırlıklı ortalamaları hem katılımcı hem de cinsiyet bazlı belirlenmiştir. Sonuç olarak taziye evlerinin yas sürecinin sağlıklı yaşanması açısından birçok işlevi olduğu görülmüştür. Ayrıca bilişsel kurguların önem derecesi dikkate alındığında kadın ve erkek katılımcıların taziye evi kavramına ilişkin bilişsel kurgularında farklılıklar tespit edilmiştir.

ARTICLE INFO

Article history

Received August 01 November 2020

Received in revised form 03 February 2021

Accepted 11 February 2021

Keywords:

Mourning,

Condolence houses

Cultural phenomenon

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the cognitive constructs concerning the concept of "condolence houses" which is a cultural phenomenon. For this purpose, data were collected in the fall semester of 2019-2020 from 16 (sixteen) adults who were residing in Van and Batman provinces and had experience in condolence houses. The cognitive constructs of the participants concerning the concept of condolence houses were determined with Repertory Grid Technique. The determined cognitive constructs were classified and named according to their similarities. In this way, the participants' cognitive construct groups were formed. Based on the cognitive constructs created after this stage, the weighted averages of each participant's scores were determined on the basis of both participant and gender. As a result, it was concluded that condolence houses have many functions in terms of experiencing the mourning process in a healthy way. In addition, considering the importance degree of the cognitive constructs, differences were found in the cognitive constructs of the female and male participants concerning the concept of condolence houses.

1. Giriş

Ölen bireyin yokluğu, ailesi ve diğer yakınları tarafından kabullenilmesi biraz zaman alan bir durumdur. Çünkü ölüm gerçeğinin, ölen bireyin yakınlarında bıraktığı hissiyat olan “yas” yaşamın kaçınılmaz bir unsuru olarak durmaktadır. Bu bağlamda yas sürecindeki bireye başta ailesinin ve

yakın arkadaşlarının, sonrasında ise sosyal çevresinde ilişkili olduğu insanların desteği şüphesiz bireyin yalnız olmadığını (Ataman ve Barış, 2019) ve acısının paylaşıldığının bir göstergesidir. Nitekim insanların ölüm gerçeği karşısında farklı duygulara kapılmaları, bu duyguları anlamaya ve zihinlerinde anlamlandırmaya

* Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: selamitanriverdi@yyu.edu.tr

çalışmaları sonucunda ortaya çıkan davranışlar zaman içinde kalıplaşmış uygulamalara dönüşmüş ve geleneksel ritüel özellikler kazanmıştır. Ölen bireyden sonra toplumsal hayatta onun ailesi ve yakınları tarafından gerçekleştirilen bir adet olan taziye de belirtilen uygulamalardan bir tanesidir (Albayrak ve Arıcı, 2007). Dolayısıyla toplumsal yaşamda öğrenilmiş davranışlar, bireyler vasıtasıyla sonraki nesillere ulaştırılarak toplumsal yapının sürekliliği sağlanır (Ertan, 2012). Nitekim tarihsel süreç içerisindeki toplumsal pratikler incelendiğinde ölüm seremonisinin farklı biçimlerde gerçekleştirilen törensel formlarla icra edildiği görülmektedir (Mumford, 2007).

Ölüm gerçeği, dünyadaki yaşamın sona ermesi açısından bireyi ilgilendiren, fakat öte yandan biyolojik yaşamı sona eren bireyin toplumsal yaşamda diğerleri ile kurduğu ilişki ağının sona ermesinin yarattığı etkileri gösteren seremonik yönüyle de sosyolojik bir olgudur (Tanhan ve İnci, 2009). Ölüm, hayatın ayrılmaz bir parçası olup insanoğlunun çağlar boyunca tanımlamaya çalıştığı bir gerçektir (Çiçek, 2020). Bu bağlamda ölüm, sosyal ve bireysel yaşamın rasyonel bir unsuru olduğu kadar fenomenolojik bir durum olarak da görülebilir. Dolayısıyla ölüme ilişkin farklı inanç, kültür ve uygarlıklarda farklı uygulama şekilleriyle karşılaşılması olağan bir durumdur. Çünkü karşılaşılan bu ölüm olgusu, yaşamın fenomenolojik, gizemli, öngörülmez, acı veren ve korkutucu tarafının içselleştirilmesi ve sosyolojik olarak toplumsallaştırılmasıdır (Dikmen, 2015). Dolayısıyla ölüm etrafında gerçekleştirilen söz konusu törensel şemanın büyük bir bölümünü “taziye” adı çerçevesinde sürdürülen pratikler oluşturmaktadır (Parin, Bilgili, Menak, 2012). Taziye ya da taziyet kelimesinin anlamına bakıldığında, lügatte “felaketli hallerde, üzüntüyü azaltacak sözler söyleme, yakını ölen kimseyi teselli etme, başsağlığı dileme” (Doğan, 2001: Akt: Parin, Bilgili, Menak, 2012) olarak tanımlandığı görülmektedir.

Üyesini kaybetmiş ailenin içinde bulunduğu toplumda yerini ve değerini koruyabilmesi için, başka şeylerin yanı sıra taziye sürecinde yaslarıyla ilgili ellerinden geldiğince yerine getirmesi gereken ritüeller bulunmaktadır (Örnek, 1979). Öncelikle taziye süreci camii hoparlörlerinden sela okunduktan hemen sonra ‘ölen kişinin kimliği, akrabalık bağları, nerede ve ne zaman toprağa verileceği bilgilerini’ içeren ve genellikle üç defa art arda seslendirilen bir anonsla başlar. Anonstan sonra taziyede bulunacak olanlar öncelikle mezarlığa giderler. Cenazenin defin işlemleri süresince –acının en yoğun yaşandığı anlarda- taziye sahiplerine destek olarak, onların yanında olduklarını gösterirler. Defin işlemleri tamamlandıktan sonra bu merasime katılanlar önceden duyurusu yapılan taziye evine giderek taziyelerini bildirirler (Parin, Bilgili, Menak, 2012).

Toplumsal hayattaki modernleşme ile birlikte ortaya çıkan değişimler her şeyde etkili olduğu gibi ölüm ve sonrasında yürütülen faaliyetleri içeren taziye ritüelinde de değişikliğe yol açmıştır. Kentleşme hareketleri sonucunda ortaya çıkan apartman hayatı (Öncü, 1999) taziye merasimlerinin mekânı olan “kişiye ait evler” yerini kentsel yaşamın içselleştirilmesiyle birlikte “yerleşik ve bağımsız taziye evlerine” ve “mobil taziye çadırlarına” bırakmıştır (Parin, Bilgili, Menak, 2012). Yani taziye evi kültürü, kentlere yerleşen insanların birbirlerine destek olmak amacıyla ortaya çıkardığı yerler olmuştur (Demir, 2012). Çoğunlukla

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde görülen taziye evleri insanların acılarını kurumsal bir yapı şeklinde paylaştığı ortak alanlardır. Bu bağlamda bakıldığında taziye olgusu aynı zamanda dini, sosyal, insani ve ekonomik boyutları olan bir gelenektir. Bu yönüyle taziye evlerinin önemli bir işleve sahip olduğu, diğer bir ifadeyle tamamen toplumsal ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıktığı görülmektedir. Nitekim taziye evleri, taziye sahiplerinin yaslarını sağlıklı yaşamaları için birçok açıdan kolaylık sağlayan işlevsel mekânlar olurken, bunun yanında taziye gelen insanlarda da dayanışma ruhunu canlı tutmaktadır (Yılmaz Çildam, 2020). Bu bilgilerden hareketle taziye evlerinin toplumsal ihtiyaçları karşılayan önemli bir mekân olarak görüldüğü (Coşkun ve Kayserili, 2019) ve dinsel yaşamı ölüm gerçeği üzerinden toplumsal açıdan daha da anlamlı (Kamuran, 2017) kıldığı söylenebilir. Bu yönüyle taziye evlerine başsağlığına gelen insanlar, taziye sahiplerinin hem acılarını paylaşmakta hem de taziye süresince yapılan hizmetlere katkı sunarak onlara destek olabilmektedirler. Dolayısıyla bu açıklamalardan hareketle taziye evlerinin, taziye sahiplerinin yas süreçlerini daha sağlıklı yaşamalarına yani daha kolay atlatmalarına katkı sağladığı söylenebilir.

Taziye evlerinin toplumsal yaşamdaki yerinin, öneminin ve etkilerinin belirlenmesi ancak taziye evlerinin yer aldığı yerlerde yaşayan kişilerin bilişsel kurgularının tespitiyle mümkün olabilecektir. Çünkü özellikle taziye evlerinin, kayıp yaşayan bireylerin yas süreçlerini sağlıklı bir şekilde yaşamaları için toplumsal bir dayanışma ve acının paylaşılması hususunda önemli bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bilişsel kurgular, kişilerin sahip oldukları tecrübe ve bilgileri arasında yer alan zihinsel bağıntıları gösterir. Bu çalışmada taziye evlerinin önem ve işlevlerini belirlemeye ilişkin çalışmaya katılan katılımcıların bilişsel kurgularını ortaya çıkarmak için repertory grid tekniği kullanılmıştır. Nitekim ifade edilen bilişsel kurguları ortaya çıkarmak için kullanılan repertory grid tekniği, ilk kez psikiyatrik yönden hasta olan kişilerin bireysel yapılarını görmek için Kelly (1955) tarafından kullanılmıştır. Bu açıdan düşünüldüğünde repertory grid tekniği, bireyin sahip olduğu yargıları kapsayan olaylar, yaşantılar, alanı ile ilgili kendisinde gizli olan algıları görünür kılmaya çalışır. Bu bağlamda tanım olarak incelendiğinde, repertory grid, kişilerin bilişsel kurgularını yani kendilerine ait olan algılarını ortaya çıkarma amacıyla kullanılan özgün bir görüşme tekniğidir. Kelly'nin ortaya çıkarmış olduğu ‘Kişisel Yapı Psikolojisi’ kapsamında Repertory grid tekniğinin anlaşılması gerekmektedir. Kişisel Yapı Psikolojisi’ne göre, her birey, kendine özgü kavramsal sistemleri veya bilişsel kurguları geliştirir. Bilişsel kurgular olarak ifade edilen, bu bireye özgü yapılar, iki kutuplu (pozitif-negatif), süregelen bir yapıdadırlar (Shaw ve Gaines, 1993). Kişiler tecrübe ve bilgileri yoluyla zihinlerinde oluşturmuş oldukları bu bilişsel kurgular vasıtasıyla, diğerleri ile iletişime geçer ve dünyayı anlamlandırmaya çalışırlar. Dolayısıyla bireylerin deneyim ve sahip oldukları bilgiler doğrultusunda iç dünyalarında oluşturdukları bilişsel kurgularının günlük yaşamlarını etkileyebilme durumu göz önüne alındığında, toplumda yer ve anlam edinen taziye evlerine ilişkin katılımcıların sahip oldukları bilişsel algıları belirlemenin önem arz ettiği düşünülmektedir.

Taziye evlerine ilişkin elde edilecek bilişsel kurgularda, toplumsal yaşamda gerçekleşen yas sürecinin sağlıklı bir şekilde atlatılmasında rol oynayan psikolojik etkilerin belirlenmesinin doğrudan veya dolaylı veriler sağlayacağı düşünülmektedir. Buna göre katılımcıların, sosyo-kültürel bir olgu olan taziye evlerine ilişkin sahip oldukları bilişsel kurguların belirlenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

Katılımcıların;

-Taziye evi kavramına ilişkin sahip oldukları bilişsel kurgu grupları nelerdir?

-Cinsiyet değişkenine göre taziye evlerine ilişkin bilişsel kurgu grupları nelerdir?

-Taziye evine ilişkin sahip oldukları bilişsel kurgular arasında, görece önemli gördükleri bilişsel kurgu grupları nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmalar, araştırmacıların incelemek istedikleri konu veya konuları kendi doğal ortamlarında inceledikleri, bu konunun olgusunu anlamış oldukları ve yorumladıkları araştırma yöntemleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Nitel araştırmaların bir kısmı, belli bir teoriden hareket etme yerine, kavram ya da olgunun kişinin zihninde yer aldığı biçimiyle ilgilenir. Bu çalışmada, taziye evi olgusuna ilişkin kişinin zihninde var olanı elde etmeye odaklanıldığından araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desenler çoğunlukla kişinin iç dünyasını oluşturan bilinç yapılarını ortaya koymaya yöneliktir (Mayring, 2000, Tanhan, 2018). Fenomenolojik çalışmalar, insanların iç dünyalarında gizledikleri olguların ortaya çıkmasını sağlar. Böylece bireyin niyetlerini ve düşünce yapılarını anlamaya çalıştığı söylenebilir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019 yılında Van ve Batman illerinde taziye evlerinin yer aldığı bölgelerde ikamet eden

kişilerden çalışmaya katılmaya gönüllü olan bireylerden oluşturulmuştur. Katılımda bir temel ölçüt dikkate alınmıştır. Bu ölçüt daha önce bir kez olsa bile taziye evinde bulunmuş olmak ölçütüdür. Araştırmaya katılımda ifade edilen ölçütü yerine getiren ve araştırmaya katımda gönüllülük gösteren katılımcılar arasından seçkisiz olarak belirlenen 8 (sekiz) kadın ve 8 (sekiz) erkek olmak üzere toplamda 16 yetişkin katılımcı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Ayrıca araştırmanın etik ilkelere uygunluğu için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurul Başkanlığına başvuruda bulunulmuş, etik açıdan bir sakınca olmadığına ilişkin 01.04.2020 tarihli ve 25474 sayılı etik kurul uygunluk belgesi araştırmanın sonunda EK-1’de verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Repertory Grid Ölçme Formu

Araştırmada veriler basit repertory grid görüşme tekniği ile toplanmıştır. Bu amaçla araştırmada Repertory Grid Ölçme Formu (RGF) kullanılmıştır. RGF, Gömülü Kuram olarak bilinen (Grounded Theory)’nin kabulleri doğrultusunda geliştirilen bir formdur. Bu form kişinin belli bir konuda sahip olduğu bilişsel kurguyu belirlemeye dönük olarak kullanılır. Literatürde var olan farklı repertory görüşme formlarından basit repertory görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışmada da “repertory grid”in modellemesine uygun olarak (Morrison, 1990; Tanhan, 2018) araştırmacıların oluşturdukları RGF kullanılmıştır.

Yapılandırılmış görüşme tekniği ile ilişkili geliştirilen RGF, değişik işlem aşamalarından oluşmaktadır (Fransella, Bell ve Bannister, 2004). Dolayısıyla belli işlemler yapıldığında, katılımcılarda gömülü yani saklı olan belli bilişsel kurgular açığa çıkarılır. Kişinin sahip olduğu tecrübelerle dayalı olarak gömülü bilişsel kurgular oluşturulur. Bu bağlamda, “repertory grid tekniği”nin uygulanabilmesi için temel ölçüt, araştırmaya katılacak kişilerin ele alınacak konu ile ilgili az da olsa bir deneyim edinmiş olmalarıdır. Araştırmada kullanılan RGF’ye ait örnek Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Örnek Repertory Grid Görüşme Formu

Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek		Bilişsel kurguların puanlanması										Toplam puan	
Sıra No	Bilişsel Kurgular denince aklınıza gelen çağrışımları lütfen birer kelime ile geliş sırasına göre yazınız.	Sıra puan değeri ile ilgili aklınıza gelen kelimeleri/kavramları lütfen sizin açınızdan önemini gösterecek biçimde 1 ile 10 arasında bir puan veriniz. 1 çok az önemli, 10 çok fazla önemli										Bilişsel kurgu için verdiğiniz puanı lütfen, o kurgunun sıra puan değeri ile çarparak verilen kısma yazınız.
1		10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2		9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3		8	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4		7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5		6	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6		5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7		4	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8		3	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9		2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
10		1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

AÇIKLAMALAR

- Lütfen size verilen formu doğru anladığımızdan emin olduktan sonra doldurmaya başlayınız.
- denince sizde hangi kavramlar canlanmaktadır.
- Aklınıza ilk gelen kavramı/bilişsel kurguyu birinci sıraya, son geleni ise onuncu sıraya yazınız.

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin veriler de RGF’ye entegre biçimde toplanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Araştırmada öncelikle katılımcılara görüşme formu dağılmıştır. Katılımcıların RGF'yi doldururken birbirlerinden etkilenmemeleri için gerekli açıklama yapılmış ve birbirlerinden belli bir mesafede oturmaları istenmiştir. Daha sonra formun nasıl doldurulacağı ayrıntılı bir biçimde katılımcılara açıklanmış ve katılımcıların formun üzerinde bulunan açıklamaları okumaları ve anlamakta zorlandıkları bir nokta olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların hazır olmasından sonra, RGF doldurulması aşamasına geçilmiştir. Katılımcı RGF doldurma süre aralığı beş dakika ile on beş dakika arasında olmuştur.

Araştırmanın ilk bölümünü ele alınan olgunun açıklanmasının yapılması yani tanımlanması oluşturmaktadır. Olgunun tanımının yapılması araştırmanın sağlıklı yapılabilmesi için oldukça önemlidir. Bu araştırmanın olgusu da, taziye evlerine ilişkin bilişsel algılarıdır. Bu amaçla RGF ile katılımcıların taziye evlerine ilişkin bilişsel kurguları belirlenmiştir. Fakat 'Repertory Grid Tekniği', farklı işlem aşamalarından geçmektedir (Adams-Weber, 1989; Creswell, 1998; Fransella, Bell ve Bannister, 2004; Melrose ve Shapiro, 1999; Tanhan, 2018). İlk aşamada araştırmaya gönüllü katılanlardan taziye evi denilince akıllarına gelen bilişsel kurguları akıllarına gelişi

sırası ile RGF'ye yazmaları; daha sonra belirtildiği biçimde puanlamaları istenmiştir. Daha sonra katılımcıların bilişsel kurgularının toplam değeri belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra, üretilen bilişsel kurgular benzerliklerine göre sınıflandırılarak seslendirilmiştir. Böylelikle katılımcılara ait bilişsel kurgu grupları oluşturulmuştur. Bu aşamadan sonra oluşturulan kurgulardan hareketle katılımcıların her birinin puan değerleri üzerinden ağırlıklı ortalamaları hem katılımcı hem de cinsiyet bazlı belirlenmiştir (Fransella, Bell ve Bannister, 2004; Tanhan, 2018). Bu işlemler tüm katılımcılar için yapılmasının yanında, kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı da gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, katılımcıların taziye evlerine ilişkin sahip oldukları bilişsel kurgular, öncelikle benzerlik düzeylerine göre kategorilere ayrılmış ve tüm katılımcılara ait bilişsel kurguların görece önem düzeyi belirlenmiştir. Sonrasında ise katılımcıların taziye evlerine ilişkin sahip oldukları bilişsel kurgular, cinsiyet değişkenine göre bilişsel kurgu kategorileri ve görece önem düzeyi belirlenerek, kadın ve erkek katılımcılar açısından bilişsel kurguların görece önem düzeyi karşılaştırılmıştır. Katılımcıların ürettikleri bilişsel kurguların benzerliklerine göre ayrıldıkları bilişsel kurgu grupları aşağıda Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Tüm Katılımcılara Ait Bilişsel Kurgular

ÖLÜM ve YAS		
Kayıp 1kk. 1, 10x7=70	Ölüm 6kk. 3, 8x10= 80	Ölüm 7ek. 1, 10x10= 100
Cenaze 2.kk. 1, 10x 5= 50	Ölüm 7kk. 1, 10x10= 100	Ölüm 8ek. 6, 5x10= 50
Ölüm 2kk. 2, 9x10= 90	Ölüm 8kk. 1, 10x6= 60	Kurtuluş/son 3kk. 8, 3x7= 21
Fani dünya 2kk. 6, 5x10= 50	Ölüm 1ek. 1, 10x10= 100	Ayrılık/son 4kk. 6, 5x7= 35
Ölüm 3kk. 1, 10x10= 100	Ölüm 2ek. 2, 9x10= 90	Geride bırakma 1kk. 7, 4x6=24
Yas 5kk. 1, 10x10= 100	Ölüm 4ek. 2, 9x10= 90	Fani olma/ölümlü olma 8kk. 5, 6x9= 54
Ölüm 5kk. 3, 8x10= 80	Yas tutma 4ek. 7, 4x9= 36	Geçicilik 8kk. 8, 3x10= 30
Yaşamın sonu 5kk. 5, 6x10= 60	Ölüm 5ek. 1, 10x10= 100	Gereksiz/geçici mevkiler 2kk. 8, 3x7= 21
Hayatın anlamsızlığı 2ek. 6, 5x8= 40		
HÜZÜN, AĞLAMA ve ACI ÇEKME		
Hüzün 1kk. 2, 9x9=81	Üzüntü 4kk. 3, 8x9= 72	Hasret giderme 8kk. 9, 2x9= 18
Ağlama 1kk. 6, 5x9=45	Acı-keder 5kk. 2, 9x10= 90	Hüzün 1ek. 2, 9x9= 81
Karamsarlık 1kk. 8, 3x7= 21	Geride kalanların acısı 5kk. 10, 1x10=10	Üzüntüler 2ek. 5, 6x7= 42
Acı 2kk. 4, 7x9=63	Tefekkür 6kk. 8, 3x8= 24	Anıların canlanması 3ek. 9, 2x8= 16
Mutsuzluk 3kk. 2, 9x1 = 9	Acı 7kk. 3, 8x10= 80	Üzüntüleri dinlemek 6ek. 8, 3x8= 24
Üzüntü 3kk. 3, 8x7= 56	Anma 8kk. 2, 9x7= 63	Acısını hatırlama 7ek. 8, 3x10= 30
Gözyaşı 3kk. 6, 5x10= 50	Üzüntü 8kk. 6, 5x7= 35	Üzüntü 8ek. 4, 7x7= 49
ÖLÜM KORKUSU, DUA VE AHİRETE İNANCI		
Ahret inancı 2kk. 7, 4x10= 40	Ahret 5kk. 4, 7x8= 56	Dua 1ek. 4, 7x9= 63
Ölüm korkusu 2kk. 9, 2x9 = 18	Dua 6kk. 1, 10x10= 100	Ahret inancı 1ek. 6, 5x7= 35
Namaz 2kk. 10, 1x8= 8	Ahret 6kk. 4, 7x10= 70	Dua 4ek. 8, 3x10= 30
Mezar 3kk. 10, 1x10= 10	Kabir azabı/sorgu 7kk. 2, 9x10= 90	Din 5ek. 7, 4x10= 40
Ahret/kıyamet 4kk. 5, 6x10= 60	Ürperme 8kk. 7, 4x10= 40	Dua 5ek. 10, 1x10= 10
Korku 4kk. 8, 3x8= 24	Dini bilgi edinmek 6ek. 9, 2x9= 18	Dua etmek 6ek. 10, 1x10= 10
Din 7ek. 5, 6x10= 60	Dini değerler 8ek.8, 3x10= 30	Dua 8ek. 10, 1x10= 10
Ahret inancı 8ek. 7, 4x10= 40	Korku 7kk. 10, 1x6= 6	Allah rızası 4ek. 9, 2x10= 20
Rahmet 5ek. 9, 2x10= 20	Cami 7ek.9, 2x5= 10	Yaşamın anlamı 1ek. 9, 2x9= 18
Sevap ve dua 5ek. 8, 3x10= 30		
TOPLUMSAL DAYANIŞMA, TAZİYE VE GELENEKSEL RİTÜELLER		
Paylaşma 1kk. 3, 8x7=56	Kalabalık 4kk. 1, 10x10= 100	Sohbet 6kk. 5, 6x4= 24
Yoksulluk 1kk. 4, 7x9= 63	Saygı 4kk. 2, 9x10= 90	Çay 6kk. 6, 5x1= 5
Birliktelik 1kk. 5, 6x8=48	Aile/akraba 4kk. 4, 7x10= 70	Yemek 6kk. 7, 4x1= 4
Nezaket 1kk. 9, 2x5= 10	Destek 4kk. 7, 4x8= 32	Dayanışma 6kk 9, 2x9= 18
Hayır işleme 1kk. 10, 1x8=8	Yoğunluk 4kk. 9, 2x5= 10	Merhamet 6kk. 10, 1x6= 6
Ziyaret 2kk. 3, 8x7= 56	Hizmet 4kk. 10, 1x3= 3	Kültür 7kk. 4, 7x10= 70
Paylaşmak 2kk. 5, 6x10= 60	Baş sağlığı 5kk. 6, 5x10= 50	Birliktelik 7kk.5, 6x10= 60

Destek olma 3kk. 4, 7x9= 63	Hatırlanmak 5kk. 7, 4x8= 32	Yardımlaşma 7kk. 6, 5x10= 50
Kalabalık 3kk. 5, 6x10= 60	Mefta helvası 5kk. 8, 3x5= 15	Acıyı paylaşma 7kk. 7, 4x10= 40
Kavurma-pilav 3kk. 7, 4x10= 40	Taziye yemeği 5kk. 9, 2x6= 12	Sosyallik 7kk. 8, 3x9= 27
Manevi destek 3kk. 9, 2x10= 20	Paylaşma 6kk. 2, 9x6= 54	Maddi destek 7kk. 9, 2x8= 16
Dayanışma 8kk. 3, 8x5= 40	Para desteği 8kk. 4, 7x9= 63	Yoksulluk 8kk. 10, 1x9= 9
Dayanışma 1ek. 3, 8x10= 80	Acıyı paylaşma 3ek. 1, 10x10= 100	Sahip çıkma 4ek. 5, 6x8= 48
Birliktelik 1ek. 5, 6x8= 48	Gelenek 3ek. 2, 9x6= 54	İmece 4ek. 6, 5x10= 50
Merhamet 1ek. 7, 4x9= 36	Kaynaşma 3ek. 3, 8x5= 40	Acıya ortak olma 4ek. 10, 1x9= 9
Aidiyet 1ek. 8, 3x8= 24	Görev 3ek. 4, 7x8= 56	Vefa 5ek. 2, 9x9= 81
Sohbet 1ek. 10, 1x10= 10	Saygınlık 3ek. 5, 6x4= 24	Birliktelik 5ek. 3, 8x8= 64
Birlik beraberlik 2ek. 1, 10x10= 100	Ders almak 3ek. 6, 5x7= 35	Dayanışma 5ek. 4, 7x10= 70
Yemek 2ek. 3, 8x7= 56	Komşuluk hakkı 3ek. 7, 4x7= 28	Gelenek 5ek. 5, 6x6= 36
Çay 2ek. 4, 7x5= 35	Kişisel ilişkiler 3ek. 8, 3x9= 27	Kültür 5ek. 6, 5x7= 35
İyilik 2ek. 7, 4x9= 36	Helalleşmek 3ek. 10, 1x6= 6	Acının paylaşılması 6ek. 1, 10x10= 100
Sabır 2ek. 8, 3x7= 21	Baş sağlığı 4ek. 1, 10x10= 100	Dayanışma 6ek. 2, 9x10= 90
Akrabalar 2ek. 9, 2x8= 16	Birlik beraberlik 4ek. 3, 8x9= 72	Toplanmak 6ek. 3, 8x9= 72
İnsanlık-dostluk 2ek. 10, 1x10= 10	Dayanışma 4ek. 4, 7x9= 63	Paylaşmak 6ek. 4, 7x10= 70
Birlik beraberlik 6ek.5, 6x10= 60	Baş sağlığı 7ek. 2, 9x10= 90	Akrabalar 7ek. 6, 5x10= 50
Kaynaşmak 6ek. 6, 5x9= 45	Toplanma yeri 7ek. 3, 8x8= 64	Yardımlaşma 7ek. 7, 4x10= 40
Toplu yemek 6ek. 7, 4x10= 40	Kavurma 7ek. 4, 7x1= 7	Yaşam 7ek. 10, 1x1= 1
Paylaşım 8ek. 1, 10x10= 100	Kaynaşma 8ek. 3, 8x9= 72	İyi hissetme 8ek. 9, 2x1= 2
Birliktelik 8ek. 2, 9x10= 90	Kalabalık 8ek. 5, 6x10= 60	

NOT: Bilişsel kurgulardaki kısaltma ve değerlerin anlamı. İlk sayı katılımcının sırasını, yanındaki harf ise cinsiyetini ve k katılımcı ifadesini gösterir. Devamında ilk rakam bilişsel kurgunun sıra değerini, çarpımı yapılan iki sayı ise ilk rakam bilişsel kurgunun sıra puan değerini ikinci rakam bilişsel kurguya ait katılımcı öznel değerlendirmesini ve eşitlikten sonraki değer ise bilişsel kurgunun ağırlıklı puanını gösterir. Örneğin (3kk 5, 7x5=35) 3 katılımcının sırasını, kk veya ek katılımcının cinsiyetini (kadın katılımcı/ erkek katılımcı), 5 bilişsel kurgunun sıra değerini, 7 bilişsel kurgunun sıra puan değeri 5 bilişsel kurguya ilişkin katılımcı öznel değerlendirmesini ve 35 bilişsel kurgunun sahip olduğu ağırlıklı puanı temsil etmektedir.

Tablo 2’de Tüm katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan toplam 16 (on altı) katılımcıdan her biri 10 (on) bilişsel kurgu üretmiştir. Böylelikle Tablo 2’de 160 (yüz altmış) bilişsel kurgu yer almıştır. Bilişsel kurgular benzerlikleri açısından yani birbirleri ile ilişkileri kavramlar gruplandığında 4 (dört) bilişsel kurgu grubu/kategorisi elde edilmiştir. Tablo 2’de kabaca görüleceği üzere en fazla bilişsel kurgunun yer aldığı grup “Taziye, Toplumsal Dayanışma ve Geleneksel

Ritieller” kurgu grubu olmuştur. Fakat her bir bilişsel kurgu grubunda yer alan kurgu miktarı o bilişsel kurgu grubunun kaba bir değerlendirmesini yapmaya imkan tanısa da o kurgu grubunun görece önem düzeyini belirlemeye yeterli değildir. Dolayısıyla araştırma kapsamında elde edilen bilişsel kurguların gruplara dağılımının katılımcılar üzerinden görece önem düzeyi incelenmiştir. İncelemeler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Tüm Katılımcılara Ait Bilişsel Kurguların Görece Önem Düzeyi

Katılımcı	Ölüm ve Yas		Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme		Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı		Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritieller	
	KS	KP	KS	KP	KS	KP	KS	KP
1kk	2	94	3	147	-	-	5	185
2kk	4	211	1	63	3	66	2	116
3kk	2	121	3	115	1	10	4	183
4kk	1	35	1	72	2	84	6	305
5kk	3	240	2	100	1	56	4	109
6kk	1	80	1	24	2	170	6	111
7kk	1	100	1	80	2	96	6	263
8kk	3	144	3	116	1	40	3	112
1ek	1	100	1	81	3	113	5	198
2ek	2	130	1	42	-	-	7	274
3ek	-	-	1	16	-	-	9	370
4ek	2	126	-	-	2	50	6	342
5ek	1	100	-	-	4	100	5	286
6ek	-	-	1	24	2	28	7	477
7ek	1	100	1	30	2	70	6	252
8ek	1	50	1	49	3	80	5	324
Toplam	25	1631	21	959	28	963	86	3907
Ortalama	65.24		45.66		34.39		45.43	

Not: **KS:** Bilişsel Kurgu Sayısı; **KP:** Bilişsel Kurgu Puanı; **1kk:** Bir numaralı kadın katılımcı, **1ek,** Bir numaralı erkek katılımcı

Tablo 3’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan her bir katılımcının bilişsel kurgu gruplarında ürettiği bilişsel kurgular ve bu bilişsel kurgulara verdikleri puanlar yer

almaktadır. Araştırmaya dahil edilen katılımcıların ürettikleri bilişsel kurguların ağırlıklı önem derecesini göstermek üzere, her bir bilişsel kurgu grubunda ürettikleri

bilişsel kurgu puanlarının o grupta üretilen bilişsel kurgu sayısına bölümünden aritmetik ortalamalar elde edilmiştir. Buna göre aritmetik ortalamalar dikkate alındığında, taziye evlerine ilişkin olarak katılımcılar, görece önem sırasına göre ilk sırada “Ölüm ve Yas” kurgu grubunu önemli görmüşlerdir (\bar{x} = 65.24); ikinci sırada “Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme” (\bar{x} = 45.66) ve üçüncü sırada ise “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller” (\bar{x} = 45.43) bilişsel kurgu grubunu önemli görmüşlerdir. Ancak tablo 3’te de görüldüğü gibi katılımcıların en fazla bilişsel kurgu ürettikleri kategori 86 kurgu ve 3907 kurgu puanı ile “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller”

olmuştur. En az kurgu üretilen kategori ise 21 kurgu ve 959 kurgu puanı ile “Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme ” bilişsel kurgu grubu olmuştur. Bu bağlamda bilişsel kurgu grupları farklı ölçütler açısından (aritmetik ortalama, toplam puan, kurgu sayısı) değerlendirmeye tabi tutulabilir. Bu çalışmada da değerlendirmeler bilişsel kurgu gruplarının aritmetik ortalamaları üzerinden yapılmıştır. Katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgu gruplarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları incelenmiş ve kadın katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgular benzerliklerine göre gruplandırılmış olarak aşağıda Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Kadın Katılımcılara Ait Bilişsel Kurgular

ÖLÜM ve YAS		
Kayıp 1kk. 1, 10x7=70	Ölüm 3kk. 1, 10x10= 100	Ölüm 6kk. 3, 8x10= 80
Geride bırakma 1kk. 7, 4x6=24	Kurtuluş/son 3kk. 8, 3x7= 21	Ölüm 7kk. 1, 10x10= 100
Cenaze 2.kk. 1, 10x 5= 50	Ayrılık/son 4kk. 6, 5x7= 35	Ölüm 8kk. 1, 10x6= 60
Ölüm 2kk. 2, 9x10= 90	Yas 5kk. 1, 10x10= 100	Fani olma/ölümlü olma 8kk. 5, 6x9= 54
Fani dünya 2kk. 6, 5x10= 50	Ölüm 5kk. 3, 8x10= 80	Geçicilik 8kk. 8, 3x10= 30
Geçici mevkiler 2kk. 8, 3x7= 21	Yaşamın sonu 5kk. 5, 6x10= 60	
HÜZÜN, AĞLAMA ve ACI ÇEKME		
Hüzün 1kk. 2, 9x9=81	Üzüntü 3kk. 3, 8x7= 56	Tefekkür/hüzün 6kk. 8, 3x8= 24
Ağlama 1kk. 6, 5x9=45	Gözyaşı 3kk. 6, 5x10= 50	Acı 7kk. 3, 8x10= 80
Karamsarlık 1kk. 8, 3x7= 21	Üzüntü 4kk. 3, 8x9= 72	Anma 8kk. 2, 9x7= 63
Acı 2kk. 4, 7x9=63	Acı-keder 5kk. 2, 9x10= 90	Üzüntü 8kk. 6, 5x7= 35
Mutsuzluk 3kk. 2, 9x1 = 9	Kalanların acısı 5kk. 10, 1x10=10	Hasret giderme 8kk. 9, 2x9= 18
ÖLÜM KORKUSU, DUA VE AHİRETE İNANCI		
Ahiret inancı 2kk. 7, 4x10= 40	Ahiret/kıyamet 4kk. 5, 6x10= 60	Ahiret 6kk. 4, 7x10= 70
Ölüm korkusu 2kk. 9, 2x9 = 18	Korku 4kk. 8, 3x8= 24	Kabir azabı/sorgu 7kk. 2, 9x10= 90
Namaz 2kk. 10, 1x8= 8	Ahiret 5kk. 4, 7x8= 56	Korku 7kk. 10, 1x6= 6
Mezar 3kk. 10, 1x10= 10	Dua 6kk. 1, 10x10= 100	Ürperme 8kk. 7, 4x10= 40
TOPLUMSAL DAYANIŞMA, TAZİYE VE GELENEKSEL RİTÜELLER		
Paylaşma 1kk. 3, 8x7=56	Saygı 4kk. 2, 9x10= 90	Yemek 6kk. 7, 4x1= 4
Yoksulluk 1kk. 4, 7x9= 63	Aile/akraba 4kk. 4, 7x10= 70	Dayanışma 6kk 9, 2x9= 18
Birliktelik 1kk. 5, 6x8=48	Destek 4kk. 7, 4x8= 32	Merhamet 6kk. 10, 1x6= 6
Nezaket 1kk. 9, 2x5= 10	Yoğunluk 4kk. 9, 2x5= 10	Kültür 7kk. 4, 7x10= 70
Hayır işleme 1kk. 10, 1x8=8	Hizmet 4kk. 10, 1x3= 3	Birliktelik 7kk.5, 6x10= 60
Ziyaret 2kk. 3, 8x7= 56	Baş sağlığı 5kk. 6, 5x10= 50	Yardımlaşma 7kk. 6, 5x10= 50
Paylaşmak 2kk. 5, 6x10= 60	Hatırlanmak 5kk. 7, 4x8= 32	Acıyı paylaşma 7kk. 7, 4x10= 40
Destek olma 3kk. 4, 7x9= 63	Mefta helvası 5kk. 8, 3x5= 15	Sosyallik 7kk. 8, 3x9= 27
Kalabalık 3kk. 5, 6x10= 60	Taziye yemeği 5kk. 9, 2x6= 12	Maddi destek 7kk. 9, 2x8= 16
Kavurma-pilav 3kk. 7, 4x10= 40	Paylaşma 6kk. 2, 9x6= 54	Dayanışma 8kk. 3, 8x5= 40
Manevi destek 3kk. 9, 2x10= 20	Sohbet 6kk. 5, 6x4= 24	Para desteği 8kk. 4, 7x9= 63
Kalabalık 4kk. 1, 10x10= 100	Çay 6kk. 6, 5x1= 5	Yoksulluk 8kk. 10, 1x9= 9

NOT: Bilişsel kurgulardaki kısaltma ve değerlerin anlamı. İlk sayı katılımcının sırasını, yanındaki harf ise cinsiyetini ve k katılımcı ifadesini gösterir. Devamında ilk rakam bilişsel kurgunun sıra değerini, çarpımı yapılan iki sayı ise ilk rakam bilişsel kurgunun sıra puan değerini ikinci rakam bilişsel kurguya ait katılımcı öznel değerlendirmesini ve eşitlikten sonraki değer ise bilişsel kurgunun ağırlıklı puanını gösterir. Örneğin (3kk 5, 7x5=35) 3 katılımcının sırasını, kk katılımcının cinsiyetini (kadın katılımcı), 5 bilişsel kurgunun sıra değerini, 7 bilişsel kurgunun sıra puan değeri 5 bilişsel kurguya ilişkin katılımcı öznel değerlendirmesini ve 35 bilişsel kurgunun sahip olduğu ağırlıklı puanı temsil etmektedir.

Araştırmada 16 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcılardan 8’i erkek ve 8’i de kadındır. Tablo 4’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadın katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgular yer almaktadır. Tablo 4’de görüldüğü üzere 8 (sekiz) kadın katılımcı 80 (seksen) bilişsel kurgu üretmiştir. Bu bilişsel kurgular benzerlikleri açısından gruplandırılmıştır. Oluşturulan her bilişsel kurgu grubu, o bilişsel kurgu grubunda yer alan kurguları kapsayacak ve bilişsel kurgu grubunun özelliğini yansıtacak biçimde seslendirilmiştir.

Araştırmaya katılan kadın katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgulardan oluşturulan gruplarda yapılan seslendirmeye

göre dört bilişsel kurgu grubu ortaya çıkmıştır. Tablo 4’de yer alışı sırasına göre araştırmaya katılan kadın katılımcılar “Ölüm ve Yas”, “Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme”, “Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı”, “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller” bilişsel kurgu grupları olmuşlardır. Ancak her bir bilişsel kurgu grubunda yer alan kurgu miktarı o bilişsel kurgu grubunun kaba bir değerlendirmesini yapmaya imkan tanısa da o kurgu grubunun görece önem düzeyini belirlemeye yeterli değildir. Bu nedenle kadın katılımcılara ait bilişsel kurguların görece önem düzeyi aşağıda tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Kadın katılımcılara ait bilişsel kurguların görece önem düzeyi

Katılımcı	Ölüm ve Yas		Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme		Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı		Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller	
	KS	KP	KS	KP	KS	KP	KS	KP
1kk	2	94	3	147	-	-	5	185
2kk	4	211	1	63	3	66	2	116
3kk	2	121	3	115	1	10	4	183
4kk	1	35	1	72	2	84	6	305
5kk	3	240	2	100	1	56	4	109
6kk	1	80	1	24	2	170	6	111
7kk	1	100	1	80	2	96	6	263
8kk	3	144	3	116	1	40	3	112
Toplam	17	1025	15	717	12	522	36	1384
Ortalama	60.29		47.8		43.5		38.44	

Not: **KS:** Bilişsel kurgu sayısı; **KP:** Bilişsel kurgu puanı; **1kk:** Bir numaralı kadın katılımcı

Kadın katılımcıların ürettikleri bilişsel kurguların görece önem düzeyleri belirlenerek, her bir bilişsel kurgu grubunun kadın katılımcıların ürettiği kurgu grupları içindeki ağırlıklı yeri belirlenmiştir. Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan kadın katılımcıların bilişsel kurgu gruplarında ürettiği bilişsel kurgular ve bu bilişsel kurgulara verdikleri puanlar yer almaktadır. Ürettikleri bilişsel kurguların ağırlıklı önem derecesini göstermek üzere, her bir bilişsel kurgu grubunda ürettikleri bilişsel kurgu puanlarının o grupta üretilen bilişsel kurgu sayısına bölümünden elde edilen aritmetik ortalamalar elde edilmiştir. Buna göre görece önem sırası taziye evlerine ilişkin kadın katılımcılar, ilk sırada "Ölüm ve Yas" adlı bilişsel kurgu grubunu önemli görmüşlerdir (\bar{x} = 60.29).

İkinci sırada "Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme", (\bar{x} = 47.8) ve üçüncü sırada ise "Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı" (\bar{x} = 43.5). adlı bilişsel kurgu grubunu önemli görülmüşlerdir. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların en fazla bilişsel kurgu ürettikleri bilişsel kurgu grubu, 36 kurgu sayısı ve 1384 kurgu puanı ile "Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller" bilişsel kurgu grubu olurken; en az kurgu ürettikleri bilişsel kurgu grubu ise 12 kurgu sayısı ve 522 kurgu puanı ile "Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı" bilişsel kurgu grubu olmuştur. Fakat bu çalışmada aritmetik ortalamalar dikkate alınarak görece önem sırası belirlenmiştir. Erkek katılımcılara ait bilişsel kurgular ise aşağıda Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Erkek Katılımcılara Ait Bilişsel Kurgular

ÖLÜM ve YAS		
Ölüm 1ek. 1, 10x10= 100	Ölüm 4ek. 2, 9x10= 90	Ölüm 7ek. 1, 10x10= 100
Ölüm 2ek. 2, 9x10= 90	Yas tutma 4ek. 7, 4x9= 36	Ölüm 8ek. 6, 5x10= 50
Hayatın anlamsızlığı 2ek. 6, 5x8= 40	Ölüm 5ek. 1, 10x10= 100	
HÜZÜN, AĞLAMA ve ACI ÇEKME		
Hüzün 1ek. 2, 9x9= 81	Anıların canlanması 3ek. 9, 2x8= 16	Acısını hatırlama 7ek. 8, 3x10= 30
Üzüntüler 2ek. 5, 6x7= 42	Üzüntüleri dinlemek 6ek. 8, 3x8= 24	Üzüntü 8ek. 4, 7x7= 49
ÖLÜM KORKUSU, DUA VE AHİRETE İNANCI		
Dua 1ek. 4, 7x9= 63	Sevap ve dua 5ek. 8, 3x10= 30	Din 7ek. 5, 6x10= 60
Ahiret inancı 1ek. 6, 5x7= 35	Rahmet 5ek. 9, 2x10= 20	Cami 7ek.9, 2x5= 10
Yaşamın anlamı 1ek. 9, 2x9= 18	Dua 5ek. 10, 1x10= 10	Ahiret inancı 8ek. 7, 4x10= 40
Dua 4ek. 8, 3x10= 30	Dini bilgi edinmek 6ek. 9, 2x9= 18	Dini değerler 8ek.8, 3x10= 30
Allah rızası 4ek. 9, 2x10= 20	Dua etmek 6ek. 10, 1x10= 10	Dua 8ek. 10, 1x10= 10
Din 5ek. 7, 4x10= 40		
TOPLUMSAL DAYANIŞMA, TAZİYE VE GELENEKSEL RİTÜELLER		
Dayanışma 1ek. 3, 8x10= 80	Saygınlık 3ek. 5, 6x4= 24	Acının paylaşılması 6ek. 1, 10x10= 100
Birliktelik 1ek. 5, 6x8= 48	Ders almak 3ek. 6, 5x7= 35	Dayanışma 6ek. 2, 9x10= 90
Merhamet 1ek. 7, 4x9= 36	Komşuluk hakkı 3ek. 7, 4x7= 28	Toplanmak 6ek. 3, 8x9= 72
Aidiyet 1ek. 8, 3x8= 24	Kişisel ilişkiler 3ek. 8, 3x9= 27	Paylaşmak 6ek. 4, 7x10= 70
Sohbet 1ek. 10, 1x10= 10	Helalleşmek 3ek. 10, 1x6= 6	Birlik beraberlik 6ek.5, 6x10= 60
Birlik beraberlik 2ek. 1, 10x10= 100	Baş sağlığı 4ek. 1, 10x10= 100	Kaynaşmak 6ek. 6, 5x9= 45
Yemek 2ek. 3, 8x7= 56	Birlik beraberlik 4ek. 3, 8x9= 72	Toplu yemek 6ek. 7, 4x10= 40
Çay 2ek. 4, 7x5= 35	Dayanışma 4ek. 4, 7x9= 63	Baş sağlığı 7ek. 2, 9x10= 90
İyilik 2ek.7, 4x9= 36	Sahip çıkma 4ek. 5, 6x8= 48	Toplanma yeri 7ek. 3, 8x8= 64
Sabır 2ek. 8, 3x7= 21	İmece 4ek. 6, 5x10= 50	Kavurma 7ek. 4, 7x1= 7
Akrabalar 2ek. 9, 2x8= 16	Acıya ortak olma 4ek. 10, 1x9= 9	Akrabalar 7ek. 6, 5x10= 50
İnsanlık-dostluk 2ek. 10, 1x10= 10	Vefa 5ek. 2, 9x9= 81	Yardımlaşma 7ek. 7, 4x10= 40
Acıyı paylaşma 3ek. 1, 10x10= 100	Birliktelik 5ek. 3, 8x8= 64	Yaşam 7ek. 10, 1x1= 1
Gelenek 3ek. 2, 9x6= 54	Dayanışma 5ek. 4, 7x10= 70	Paylaşım 8ek. 1, 10x10= 100
Kaynaşma 3ek. 3, 8x5= 40	Gelenek 5ek. 5, 6x6= 36	Birliktelik 8ek. 2, 9x10= 90
Görev 3ek. 4, 7x8= 56	Kültür 5ek. 6, 5x7= 35	Kaynaşma 8ek. 3, 8x9= 72
Kalabalık 8ek. 5, 6x10= 60	İyi hissetme 8ek. 9, 2x1= 2	

NOT: Bilişsel kurgulardaki kısaltma ve değerlerin anlamı. İlk sayı katılımcının sırasını, yanındaki harf ise cinsiyetini ve k katılımcı ifadesini gösterir. Devamında ilk rakam bilişsel kurgunun sıra değerini, çarpımı yapılan iki sayı ise ilk rakam

bilişsel kurgunun sıra puan değerini ikinci rakam bilişsel kurguya ait katılımcı öznel değerlendirmesini ve eşitlikten sonraki değer ise bilişsel kurgunun ağırlıklı puanını gösterir. Örneğin (2ek. 4, $7 \times 5 = 35$)2 katılımcının sırasını, ek katılımcının cinsiyetini (erkek katılımcı), 4 bilişsel kurgunun sıra değerini, 7 bilişsel kurgunun sıra puan değeri 5 bilişsel kurguya ilişkin katılımcı öznel değerlendirmesini ve 35 bilişsel kurgunun sahip olduğu ağırlıklı puanı temsil etmektedir.

Tablo 6’da araştırmaya katılan erkek katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgular yer almaktadır. Tablo 6’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan 8 (sekiz) erkek katılımcı 80 (seksen) bilişsel kurgu üretmiştir. Bu bilişsel kurgular benzerlikleri açısından gruplandırılmıştır. Oluşturulan her bilişsel kurgu grubu, o bilişsel kurgu grubunda yer alan kurguları kapsayacak ve bilişsel kurgu grubunun özelliğini yansıtacak biçimde seslendirilmiş ve benzerlikleri dikkate alındığında dört bilişsel kurgu grubu altında toplanmıştır. Tablo 6’da görüldüğü gibi bu bilişsel kurgu grupları tabloda yer alma sırasına göre “Ölüm ve

Yas”, “Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme”, “Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı”, “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller” bilişsel kurgu gruplarıdır. Ancak her bir bilişsel kurgu grubunda yer alan kurgu miktarı o bilişsel kurgu grubunun kaba bir değerlendirmesini yapmaya imkân tanısa da o kurgu grubunun görece önem düzeyini belirlemeye yeterli değildir. Bundan dolayı erkek katılımcıların ürettikleri bilişsel kurguların görece önem düzeyleri belirten veriler aşağıda Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Erkek Katılımcılara Ait Bilişsel Kurguların Görece Önem Düzeyi

Katılımcı	Ölüm ve Yas		Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme		Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı		Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller	
	KS	KP	KS	KP	KS	KP	KS	KP
1ek	1	100	1	81	3	113	5	198
2ek	2	130	1	42	-	-	7	274
3ek	-	-	1	16	-	-	9	370
4ek	2	126	-	-	2	50	6	342
5ek	1	100	-	-	4	100	5	286
6ek	-	-	1	24	2	28	7	477
7ek	1	100	1	30	2	70	6	252
8ek	1	50	1	49	3	80	5	324
Toplam	8	606	6	242	16	441	50	2523
Ortalama	75.75		40.33		27.56		50.46	

Not: KS: Bilişsel kurgu sayısı; KP: Bilişsel kurgu puanı; 1ek: Bir numaralı erkek katılımcı

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan erkek katılımcıların bilişsel kurgu gruplarında ürettiği bilişsel kurgular ve bu bilişsel kurgulara verdikleri puanlar yer almaktadır. Araştırmaya katılan erkek katılımcıların ürettikleri bilişsel kurguların ağırlıklı önem derecesini göstermek üzere her bir bilişsel kurgu grubunda ürettikleri bilişsel kurgu puanlarının o grupta üretilen bilişsel kurgu sayısına bölünmeden elde edilen aritmetik ortalamalar elde edilmiştir. Buna göre aritmetik ortalamalar dikkate alındığında görece önem sırası taziye evlerine ilişkin erkek katılımcıların, ilk sırada “Ölüm ve Yas” bilişsel kurgu grubunu önemli görmüşlerdir ($\bar{x} = 75.75$). İkinci sırada “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller” ($\bar{x} = 50.46$) ve üçüncü sırada ise “Hüzün, Ağlama ve Acı

Çekme” ($\bar{x} = 40.33$) adlı bilişsel kurgu gruplarını önemli görmüşlerdir. Araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin en fazla bilişsel kurgu ürettikleri bilişsel kurgu grubu, 50 kurgu ve 2523 kurgu puanı ile “Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller” bilişsel kurgu grubu olmuştur. En az kurgu üretilen bilişsel kurgu grubu ise 6 kurgu ve 242 kurgu puanı ile “Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme” bilişsel kurgu grubu olmuştur.

Araştırmaya katılan bütün kadın ve erkek katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgular cinsiyet değişkeni üzerinden görece en çok önemli görülenden en az önemli görülene ilişkin bilişsel kurgu grupları aşağıda Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: Cinsiyet Üzerinden Katılımcıların Bilişsel Kurgularına Ait Karşılaştırma

Kurgu Önem Sırası	Kadın			Erkek				
	Kurgu Grubu	\bar{x}	KS	KP	Kurgu Grubu	\bar{x}	KS	KP
En Çoktan en aza göre önem sırası	1- Ölüm ve Yas	60.29	17	1025	1- Ölüm ve Yas	75.75	8	606
	2- Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme	47.8	15	717	2- Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller	50.46	50	2523
	3- Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı	43.5	12	522	3- Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme	40.33	6	242
	4- Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller	38.44	36	1384	4- Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı	27.56	16	441

Not: \bar{x} : Ortalama; KS: Bilişsel kurgu sayısı; KP: Bilişsel kurgu puanı

Katılımcılar, araştırmanın yöntemine uygun olarak ürettikleri her bir bilişsel kurguya görece onlu (10) derecelendirme skalası üzerinden puanlama yapmışlardır. Bunun yanı sıra çalışmanın dayandığı Gömülü Kuram (Grounded Theory) açısından bilişsel kurgunun üretilme

sırasına bağlı olarak da belli bir puanlamaya tabi tutulmuş olmasından dolayı, kurgu gruplarında üretilen kurgu sayısının azlığına rağmen, üretilen puanın yüksekliği söz konusu kurguların katılımcılar tarafından diğer kurgulardan görece daha önemli görüldükleri biçiminde açıklanabilir.

Bu bağlamda Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların kurgu grupları kısmi farklılıklar göstermektedir. Kadın ve erkek katılımcılar için aritmetik ortalamalar dikkate alındığında ilk grup değişmemektedir. Fakat ikinci, üçüncü ve dördüncü sırada yer alan bilişsel kurgu grupları farklılaşmaktadır. Buna göre kadın katılımcılar, kurgu gruplarının aritmetik ortalamaları bağlamında görece “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” kurgu grubunu ikinci sırada önemli görürlerken; erkek katılımcılar “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” kurgu grubunu ikinci sırada önemli görmüşlerdir. Kadın katılımcılar aritmetik ortalamalar açısından görece önemli gördükleri ilk üç kurgu grubu sırasıyla “*Ölüm ve Yas*”, “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” ve “*Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı*” kurgu grupları oluşturmaktadır. Erkek katılımcılar için ise aritmetik ortalamalar açısından görece önemli gördükleri ilk üç kurgu grubu sırasıyla “*Ölüm ve Yas*”, “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” ve “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” kurgu grupları oluşturmaktadır. Kadın katılımcıların görece en az önemli gördükleri kurgu grubu son sırada yer alan “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” iken erkek katılımcıların aritmetik ortalamalar açısından görece en az önemli gördükleri kurgu grubu ise son sırada yer alan “*Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı*” bilişsel kurgu grubu olmuştur.

4. Sonuç ve Tartışma

Taziye evlerine ilişkin katılımcıların bilişsel kurgularının tespit edilmesi ve cinsiyet değişkeni bağlamında karşılaştırılmasına ilişkin yürütülen bu çalışmada repertory grid görüşme tekniğine dayalı olarak veriler toplanmıştır. Belirtilen bu görüşme tekniğinde ilk olarak hangi konudaki bilişsel kurguların açığa çıkartılacağına ve bu amaçla kişilerin sahip olduğu hangi bilişsel kurguların belirleneceğine karar verilir. Bu araştırmada Van ve Batman illerinde ikamet etmekte olan ve bulunduğu yerleşkede taziye evi bulunan katılımcıların taziye evlerine ilişkin bilişsel kurguları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan 16 (onaltı) katılımcı birlikte toplam 160 (yüzaltmış) bilişsel kurgu üretmiştir. Bu bilişsel kurgular benzerliklerine göre gruplandırılmış ve o grupta yer alan bilişsel kurguların bilgisine göre o bilişsel kurgu grubu seslendirilmiştir. Buna göre *Ölüm ve Yas*, *Hüzün- Ağlama ve Acı Çekme*, *Ölüm Korkusu- Dua ve Ahiret İnancı*, *Toplumsal Dayanışma- Taziye ve Geleneksel Ritüeller* olmak üzere toplam dört bilişsel kurgu grubu oluşturulmuştur. Bu kurgu gruplarına katkı sunan her bir katılımcının katkı oranının belirlendiği ve kurgu grubunun diğer kurgu grubuna oranla önem derecesinin gösterildiği analizler yapılmış ve bu analizlerin sonucunda kurgu gruplarının görece önem sırası oluşturulmuştur. Araştırmaya katılım gösteren katılımcıların ürettikleri bilişsel kurgu gruplarının görece önem sırası ise şöyle oluşmuştur: 1. sırada *Ölüm ve Yas* ($\bar{x}= 65.24$); 2. sırada “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” ($\bar{x}= 45.66$); 3. sırada “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” ($\bar{x}= 45.43$) ve 4. sırada ise “*Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı*” ($\bar{x}= 34.39$) bilişsel kurgu grubu yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak genel olarak katılımcıların taziye evlerine ilişkin öncelikle yas ve ölüm bilişsel kurgusunda birliktelik sağladıkları görülmektedir. Yas ve ölüm gibi acı

bir durumun etrafında kenetlenmenin ve acının paylaşılmasının önem taşıdığına ilişkin bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir. Nitekim Albayrak ve Arıcı, (2007) yaptıkları çalışmada Türkiye’de acıların paylaşıldığı, küskünlerin barıştığı, sosyal ilişkilerin güçlendiği bir gelenek olan taziyenin, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan oldukça önemli bir öge durumunda olduğu ifade etmektedirler. Dolayısıyla taziye sahibi veya sahiplerinin kendilerine destek olmak ve acılarını paylaşmak için gelenlere içlerini dökmeleri ve duygularını paylaşmalarının psikolojik açıdan iyi gelen bir durum olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Ataman ve Barış (2019) yaptıkları çalışmada da yaslı bireylerin başkaları ile konuşarak duygularını paylaşmalarının, onların zihinlerinde acılarının işlenmesini sağladığını ve bu durum da onların acılarıyla başa çıkmalarında başarılı olmalarını kolaylaştırdığını ifade etmektedirler.

Katılımcılar, araştırmanın yöntemine uygun olarak ürettikleri her bir bilişsel kurguya görece onlu (10) derecelendirme skalası üzerinden puanlama yapmışlardır. Bunun yanı sıra çalışmanın dayandığı Gömülü Kuram (Grounded Theory) açısından (Morrison, 1990) bilişsel kurgunun üretilme sırasına bağlı olarak üretilen her kurgu belli bir puanlamaya tabi tutulmuştur. Dolayısıyla kurgu gruplarında üretilen kurgu sayısının azlığına rağmen, üretilen puanın yüksekliği söz konusu kurguların katılımcılar tarafından diğer kurgulardan görece daha önemli görüldükleri biçiminde açıklanabilir. Bu bağlamda cinsiyet değişkeni dikkate alındığında araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların kurgu grupları kısmi farklılıklar göstermektedir. Kadın ve erkek katılımcılar için aritmetik ortalamalar dikkate alındığında cinsiyet değişkenine göre ilk bilişsel kurgu grubu değişmemektedir. Fakat ikinci, üçüncü ve dördüncü sırada yer alan bilişsel kurgu grupları farklılaşmaktadır. Buna göre kadın katılımcılar, kurgu gruplarının aritmetik ortalamaları bağlamında görece “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” kurgu grubunu ikinci sırada önemli görürlerken; erkek katılımcılar “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” kurgu grubunu ikinci sırada önemli görmüşlerdir. Kadın katılımcılar aritmetik ortalamalar açısından görece önemli gördükleri ilk üç kurgu grubu sırasıyla “*Ölüm ve Yas*”, “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” ve “*Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı*” kurgu grupları oluşturmaktadır. Erkek katılımcılar için ise aritmetik ortalamalar açısından görece önemli gördükleri ilk üç kurgu grubu sırasıyla “*Ölüm ve Yas*”, “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” ve “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” kurgu grupları oluşturmaktadır. Kadın katılımcıların görece en az önemli gördükleri kurgu grubu son sırada yer alan “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” iken erkek katılımcıların aritmetik ortalamalar açısından görece en az önemli gördükleri kurgu grubu ise son sırada yer alan “*Ölüm Korkusu, Dua ve Ahiret İnancı*” bilişsel kurgu grubu olmuştur. Buradan hareketle kadın ve erkek katılımcıların taziye evlerine ilişkin ilk bilişsel kurgu sıralamaları aynı iken kadınların taziye evlerine ilişkin 2. sırada görece “*Hüzün, Ağlama ve Acı Çekme*” kurgu grubunu; erkek katılımcılar ise “*Toplumsal Dayanışma, Taziye ve Geleneksel Ritüeller*” kurgu grubunu önemli görmüşlerdir. Bu bağlamda kadınların, yaşanan kaybın ardından duygusal yapıları bağlamında hüznün ve ağlama odaklı bir duygusal destekli yas sürecini öncelikle,

erkeklerin ise daha çok yas sürecinde yürütülmesi gereken faaliyetler ve geleneksel dayanışma odaklı bir taziye süreci içinde yer aldıkları söylenebilir. Nitekim Parin, Bilgili ve Menak (2012) yaptıkları çalışmada geleneksel taziye ritüelinin kadınlar ve erkekler tarafından farklı şekillerde temsil edildiği vurgulanmaktadır. Kadınların daha çok ağlayan, ağıt yakan duygusal bir cephede, erkeklerin ise daha çok metanetli olmaya çalışan bir davranış dizisiyle kendilerini gösterdikleri belirtilmektedir. Benzer bir şekilde Coşkun ve Kayserili (2019) tarafından yapılan çalışmada, erkeklerden farklı olarak, kadınların taziye evlerinin dışında kaldıkları ve gelen misafirlerin kadınlar tarafından daha çok ev ortamında ağırlandıkları tespit edilmiştir. Yılmaz-Çıldam (2020) Siirt ilinde yaptığı saha çalışmasında, kadınların taziye ritüellerinin erkeklerinkine göre farklılık gösterdiğini bulmuştur. Ayrıca çalışmada, kadınların daha çok taziye evlerinin dışında kaldıkları ve taziyeyle ilişkili görevleri erkeklerden farklı bir şekilde yerine getirdikleri ortaya çıkmıştır. Balık (2019) yaptığı çalışmada, erkekler taziye evini yasin yaşandığı yer olarak tanımlarken, kadınlar ise daha çok teselli evi olarak tanımlamışlar. Bu sonuçlar, erkeklerin ve kadınların taziye evlerine ilişkin kurgularının farklı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak taziye evlerine ilişkin öncelikli bilişsel kurgular incelendiğinde;

- Taziye evlerinde, taziye sahibinin yasını sağlıklı yaşaması ve atlatmasında toplumsal destek sağlandığı görülmüştür.
- Kadınların taziye evlerine ilişkin bilişsel kurgularında ölüm ve yas olgusunun ilk sıra yer aldığı yani taziye sahibinin hemen yanında yer alma, yasına ortak olma ve ikinci sırada ise hüzün, ağlama ve acı çekmenin yani duygusal yaşantıların ve paylaşımların önem taşıdığı görülmüştür.
- Erkeklerin taziye evlerine ilişkin bilişsel kurgularında ise ölüm ve yas olgusunun ilk sırada yer aldığı yani taziye sahibinin hemen yanında yer alma, defin sürecinde bulunma, yasına ortak olma ve ikinci sırada ise toplumsal dayanışma, taziye süreci ve gelenekler bağlamında metanetli oldukları, taziyenin sağlıklı yürütülmesinde aktif rol oynadıkları ve taziye sahibine bu konuda destek verdikleri görülmüştür.

Araştırmanın sonuçları önem taşıdığı düşünülmele birlikte; 16 katılımcı ile yürütülmüş olması ve sadece repertory grid görüşme tekniğine dayalı olarak verilerin elde edilmiş olması bu araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunmaktadır:

- Taziye evlerinin toplumsal yaşamdaki yeri ve önemi, insanları üzerindeki psikolojik etkilerine yönelik sonuçlar için daha kapsamlı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla ilgili araştırmacılar taziye evleri ve taziye süreçleri ile ilgili Türkiye'nin farklı bölgelerinde çalışma yürütüp elde edilen bulgular üzerinde karşılaştırma yapabilirler.
- Taziye evleri kurulmadan önce, yaşanan taziyelerin yas süreci üzerindeki etkileri ile taziye evleri kurulduktan sonra taziye ve yas üzerindeki etkileri ve farklılıkları çalışılabilir.

Kaynakça

- Adams-Weber, J. (1989) Some reflections on the “meaning” of repertory grid responses. *International Journal of Personal Construct Psychology*, 2(1), 77–92.
- Albayrak, A. & Arıcı, İ. (2007).. Elazığ'da Taziye Geleneği. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*12:2;33–44.
- Ataman, E. & Barış, İ. (2019). Sosyal Sermaye Ürünü Olarak Taziye Kültürü ve Kurumsal Bir Hizmet Olarak Yas Danışmanlığı: Türkiye-Almanya Örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 93-112.
- Balık, H. (2019). *Modern dönemde taziye geleneği: Taziye evleri (Batman Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Coşkun, O. & Kayserili, A. (2019). Köklü Bir Kültürün Uzantısı Olarak Ağrı'da Taziye Evleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1109-1130.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çiçek, İ. (2020). *Çocuk psikolojisi ve ruh sağlığı*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Demir, A. (2012). *Diyarbakır'da taziye geleneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Dikmen, A. (2015). Değişik Din ve Mezhep Müntesiplerinin Ölümle Gelen Sosyal Birliktelik Algıları ve Ölümü İçselleştirme Uygulamaları (Diyarbakır Örneği) *Journal of International Social Research*, 8(40). 458-465.
- Ertan, M. (2012). Sosyolojik Açıdan Batman ve Yöresindeki “Taziye Geleneği” ve Bu Geleneğin Anadolu Taziye Kültürü ile Karşılaştırılması. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 949-962.
- Fransella, F., Bell, R., & Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique*. John Wiley & Sons. Ltd.
- Kelly, G. A. (1955). *The psychology of personal constructs*. New York: W. W. Norton.
- Mayring, R. (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş* (Çev. Gümüş, A. ve Durgun, M.S.). Adana: Baki Kitabevi.
- Melrose, S., & Shapiro, B. (1999). Students' perceptions of their psychiatric mental health clinical nursing experience: a personal construct theory exploration. *Journal of Advanced Nursing*, 30(6), 1451-1458.
- Morrison, P. (1990). An example of the use of repertory grid technique in assessing nurses self- perceptions of caring. *Nurse Education Today*, 10, 253-259.
- Mumford, Lewis (2007). *Tarih boyunca kent*, (Çev. Koca, G. ve Tosun, T.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Öncü, A. (1999). İdealinizdeki Ev Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı. *Birikim*, 123(7), 26-34.
- Örnek, S. V. (1979). *Anadolu folklorunda ölüm* (2. Baskı), Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları
- Parin, S., Bilgili, A. E., & Menak, Z. (2012). Kent(li)leşme Pratiğinde Yeni Bir Olgu: Taziye Evleri ve Farklılaşan Sosyo-Kültürel Pratikler. *YDÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 5:2, 212-219.
- Sami, K. (2017). Göç ve Kent(li)leşme Bağlamında Taziye Ev(ler)inin Toplumsal, Kültürel ve Mekânsal Dönüşümleri-Diyarbakır Kent Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 12(13). 457-476.
- Shaw, M.L.G. & Gaines, B. R. (1993). A methodology for analyzing terminological and conceptual differences in language use across communities. In R. Kohler and B. B. Rieger (Eds.) Contributions to quantitative linguistics (pp. 91-138). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Tanhan, E. (2018). *Beden eğitimi öğretmenlerinin program geliştirmeye ilişkin bilişsel kurgularının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Van.
- Tanhan, F. & İnci, F. A. (2009). *Ölüm eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.
- Yılmaz Çıldam, S. (2020). Yas coğrafyası kapsamında köklü bir kültür örneği: Siirt taziye evleri. *Turkish Studies*, 15(3), 2093-2114.

Extended Abstract

Introduction: The absence of the deceased is a situation that takes some time to be accepted by his family and other relatives. Because "mourning", which is the feeling left by the reality of death in the relatives of the deceased, stands as an inevitable element of life. In this context, the support of the individual in the mourning process, firstly by his family and close friends, and then by the people with whom he is connected in his social environment, is undoubtedly an indication that the individual is not alone (Ataman & Barış, 2019) and that his pain is shared. As a matter of fact, the behaviours that emerged as a result of people getting different feelings in the face of the reality of death and trying to understand these feelings and make sense of them in their minds turned into stereotypes over time and gained traditional ritual features. Condolence, which is a custom performed by the family and relatives of the deceased person in social life, is also one of the practices mentioned (Albayrak & Arıcı, 2007).

Determining the place, importance and effects of condolence houses in social life can only be possible by determining the cognitive constructs of the people living in the places where the condolence houses are located. Because it is thought that especially condolence houses have important functions in terms of social solidarity and sharing pain for individuals who have lost their beloved relatives in their mourning processes in a healthy way. In this context, cognitive constructs show the mental relationships between the experiences and knowledge of individuals. In this study, the repertory grid technique was used to reveal the cognitive constructs of the participants in the study and determine the importance and functions of condolence houses.

Method: This study is a qualitative research. Part of qualitative research deals with the way in which the concept or phenomenon takes place in one's mind, rather than starting from a particular theory. Since this study focuses on obtaining what exists in the mind of the person regarding the condolence house phenomenon, the phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the study. Phenomenological patterns are mostly aimed at revealing the structures of consciousness that form the inner world of the person (Mayring, 2000, Tanhan, 2018).

The data in the study were collected by simple repertory grid interview technique. For this purpose, the Repertory Grid Measurement Form (RGF) was used in the study. RGF is a form developed in line with the acceptances of Grounded Theory known as Embedded Theory. This form is used to determine the cognitive construct of a person on a particular subject. A simple repertory interview form, available in the literature, was used. In this study, the RGF created by the researchers was used in accordance with the modelling of the "repertory grid" (Morrison, 1990; Tanhan, 2018).

Results: 16 (sixteen) people participating in the study produced a total of 160 (one hundred sixty) cognitive constructs. These cognitive constructs were grouped according to their similarities and according to the knowledge of the cognitive constructs in that group, in which cognitive construct group was voiced. Accordingly, a total of four cognitive fiction groups were formed: Death and Grief, Sadness - Crying and Suffering, Fear of Death - Prayer and Hereafter Belief, Social Solidarity - Condolence and Traditional Rituals. Analyses were made in which the contribution rate of each participant who contributed to these fiction groups was determined and the importance level of the fiction group compared to the other fiction group was determined; and as a result of these analyses, the relative importance order of the fiction groups was established. The relative importance order of the cognitive construct groups produced by the participants was as follows: 1. Death and Grief ($\bar{x} = 65.24$); in the second row, "Sadness, Crying and Suffering" ($\bar{x} = 45.66$); in the third place, the "Social Solidarity, Condolences and Traditional Rituals" ($\bar{x} = 45.43$) and in the fourth place is the cognitive fiction group "Fear of Death, Prayer and the Hereafter" ($\bar{x} = 34.39$). Based on these findings, it is seen that the participants generally associate the cognitive construct of "death and mourning" regarding condolence houses.

Considering the arithmetic averages for female and male participants, the first cognitive construct group did not change according to the gender variable. However, the cognitive construct groups in the second, third and fourth places differed. According to this, while female participants considered the fiction group "Sadness, Crying and Suffering" as the second most important in terms of the arithmetic average of the fiction groups; male participants considered the "Social Solidarity, Condolences

and Traditional Rituals" fiction group as the second important. The first three fictional groups, which the female participants considered relatively important in terms of arithmetic averages, constituted the "Death and Mourning", "Sorrow, Crying and Suffering" and "Fear of Death, Prayer, and the Hereafter Belief", respectively. For the male participants, the first three fictional groups, which they considered relatively important in terms of arithmetic averages, were "Death and Mourning", "Social Solidarity, Condolence and Traditional Rituals" and "Sadness, Crying and Suffering", respectively.

Discussion & Conclusion: It was observed that the participants combined the mourning and death cognitive constructs of condolence houses. It can be concluded that they have a perception that it is important to engage and share pain around a painful situation such as mourning and death. Indeed, Albayrak and Arıcı (2007) in their study performed in Turkey, stated that the tradition of condolence, where sorrows were shared, and the disgruntled people make peace, and social relationships are strengthened, is a very mighty element providing the social integrity. Hence, it can be said that it is psychologically beneficial for the condolence owner or the owners to pour out their hearts and share their feelings to those who come to support them and share their pain. In this context, Ataman and Barış (2019) stated in their study that sharing their feelings by talking to others enables mourning individuals to process their pain in their minds and this makes it easier for them to cope with their pain.

Considering the arithmetic averages for female and male participants, the first cognitive construct group does not change according to the gender variable. However, the cognitive construct groups in the second, third and fourth places differ. From this point of view, while the first cognitive fiction order of the condolence houses of the female and male participants is the same, the relative "Sadness, Crying and Suffering" fiction group in the second place regarding the condolence houses is the women; The male participants, on the other hand, see the "Social Solidarity, Condolence and Traditional Rituals" fiction group important. In this context, it can be said that while women prioritize an emotionally supported mourning process focused on sadness and crying in the context of their emotional structures after the loss, men are more involved in the activities that should be carried out in the mourning process and a traditional solidarity-focused mourning process. As a matter of fact, Parin, Bilgili, and Menak (2012) emphasize that the traditional condolence ritual is represented by women and men in different ways. It is stated that women show themselves more on an emotional front that cries and laments, while men show themselves with a behaviour sequence that tries to be more resilient. Similarly, in the study conducted by Coşkun and Kayserili (2019), it was found that unlike men, women stay outside of their condolence houses and the incoming guests are hosted by women in their home environment. These results show that men's and women's fictions about condolence houses are different.

As a result, when the primary cognitive constructs regarding condolence houses are examined;

- In condolence houses, it was observed that social support was provided for the condolence holder to live and survive his life in a healthy way.
- In the cognitive constructs of women's condolence houses, it was observed that death and mourning took the first place, namely, being right next to the condolence owner, sharing mourning, and in the second place sadness, crying and suffering, that is, emotional experiences and sharing.
- It was determined that death and mourning were in the first place in the cognitive constructs regarding condolence houses of men. In other words, it is a priority to be right next to the owner of the condolence, to be in the burial process, to be a partner of the mourning. In the second place, it was observed that men were steadfast in the context of social solidarity, condolence process and traditions, played an active role in the healthy conduct of condolence and supported the condolence owner in this regard.

Although the results of the research are thought to be important; The limitations of this study are that it was conducted with 16 participants and that the data obtained only were based on the repertory grid interview technique. Therefore, more comprehensive studies are needed to examine the place and importance of condolence houses in social life and their psychological effects on people. Therefore, the respective researchers, in different regions of Turkey, are recommended to conduct related studies to compare findings obtained about home of condolence.

EK-1. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/04/2020-25663

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu

Sayı : 85157263-604.01.02-E.25663
Konu : 9. Dr. Öğr. Üyesi Selami
TANRIVERDİ'ye ait çalışma hk.
alınan kurul kararı

02/04/2020

Sayın Dr. Öğr. Ü. Selami TANRIVERDİ

Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun, 27/03/2020 tarih ve 2020/02-09 sayılı kararı gereği; Van Özalp Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Ersin GÜLTEKİN ve Batman Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Dr. Öğr. Üyesi İlhan ÇİÇEK ile birlikte yapmayı tasarladığınız, "Sosyo-Kültürel Bir Olgu Olan Taziye Evlerine ilişkin Bilişsel Kurguların Belirlenmesi" adlı çalışmanızla ilgili kurumumuz tarafından alınan karar ekte sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Orhan DENİZ
Etik Kurulu Başkanı

Ek: 9. Dr. Öğr. Üyesi Selami TANRIVERDİ'ye ait çalışma hk. alınan kurul kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01/04/2020-25474

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ YAYIN
ETİK KURUL BAŞKANLIĞI
ETİK KURUL KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ: 27.03.2020

OTURUM SAYISI: 2020/02

Sayfa: 09/20

TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 20

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 27/03/2020 tarihinde saat 10.00' da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Strateji Daire Başkanlığı toplantı salonunda Prof. Dr. Orhan DENİZ başkanlığında yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki karar/kararları almıştır:

KARAR NO 2020/02-09. Eğitimi Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı öğretim üyesi, Dr. Öğr. Üyesi Selami TANRIVERDİ'nin, Van Özalp Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Ersin GÜLTEKİN ve Batman Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Dr. Öğr. Üyesi İlhan ÇİÇEK ile birlikte yapmayı tasarladığı, "Sosyo-Kültürel Bir Olgu Olan Taziye Evlerine ilişkin Bilişsel Kurgulam Belirlenmesi" adlı çalışmada kullanılacak olan araçlar incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

	BASKAN	
	Prof. Dr. Orhan DENİZ Edebiyat Fakültesi	
ÜYE	ÜYE	ÜYE
Prof. Dr. Mehmet Şirin ÇIKAR İlahiyat Fakültesi	Prof. Dr. Hayati AYDIN İlahiyat Fakültesi (Katılmadı)	Prof. Dr. Reha SAYDAN İktisadi ve İd. Bil. Fakültesi
ÜYE	ÜYE	ÜYE
Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI Edebiyat Fakültesi	Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK Eğitim Fakültesi	Prof. Dr. Zihni MEREY Eğitim Fakültesi (Katılmadı)